

Kína történelme

Tartalomjegyzék

Kínai ókor	1
Bronzkor	2
Shang-dinasztia (i. e. 1766–1045)	2
Vaskor.....	2
Csou-dinasztia (i. e. 1042–256).....	2
Korai császárkor.....	3
Qin-dinasztia (i. e. 221–206)	3
Han-dinasztia (i. e. 206–i. sz. 220).....	3
Kínai középkor	5
A szétagoltság korszaka (A Hat dinasztia kora –220–589).....	5
Klasszikus császárkor	5
Sui-dinasztia (581–618).....	5
Tang-dinasztia (618–907)	6
Az öt dinasztia kora (907–960).....	6
Song-dinasztia (960–1279)	6
Jüan-dinasztia (1271-1368).....	7
Késő császárkor.....	7
Ming-kor (1368-1644).....	7
Qing-kor (1644-1911)	8

A tiltott város

Nyári palota

Kínai ókor

Bronzkor

A Sárga-folyó vidékén több bronzkori kultúra fejlődött ki egymás mellett, amelyek nem alkottak egységes birodalmat. Ezek közé tartozott a Xia-kultúra is (népszerű magyar átírás: Hszia), amelyből létre is jött az első nagy dinasztia, a Xia-dinasztia. Sikerre vitték a laza szövetségi rendszer átformálását és központosították a hatalmat. Bár az első birodalom nem volt nagy, mégis az első államként tartják számon.

Shang-dinasztia (i. e. 1766–1045)

A második dinasztia a Shang-dinasztia (*Sang*) lett. Területe a Sárga-folyó alsó területein volt, ahol sok település alakult ki. A Xia-dinasztia kebelezte be a vidéket annak megalakulásakor, így először függőségi területté vált. Később a régi dinasztia felbomlása után egyre erősebbé váltak, végül az i. e. 16-15 század körül megszületett a második állam. Régészeti leletek egy igen fejlett állam képét vázolták fel, amihez segítséget nyújt a sok fennmaradt írásos emlék. Az irányítást Anjang fővárosból végezték, ez lett az állam központja. Kiemelkedett a hadereje, az államszervezet kiépítése, a kifinomult kultúra, valamint a sámánizmus mély tisztelete.

A Sang volt Kína első igazi dinasztija. A Sang királyság, melynek központja a Huang He völgyben helyezkedett el, nagyon fejlett társadalom volt, amelyet öröklődés alapján egy arisztokrata réteg kormányzott.

A mezőgazdasági jellegű sang társadalom két osztályra különült el - a nemességre és a népre - és egy papkirály uralma alatt állt. Híres a jadefaragásról, a selyemszövésről, bronzművességéről és a ló vontatta harci szekerek használatáról. Az írás is ebben az időszakban fejlődött ki. A sang írás több mint 3000 írásjelet használt, melyeket csontokra és teknőspáncélra véstek. E „képírás” elemeiből fejlődtek ki később a kínai írásban használt jelek.

A sang nép az őseit és istenek sokaságát imádta. Alkalmanként emberáldozatot is bemutatnak, például a rabszolgákat elevenen eltemették halott gazdájukkal együtt. A Sang-dinasztiának egy rabszolgázadás vetett véget.

Vaskor

Csou-dinasztia (i. e. 1042–256)

A harmadik dinasztia a Zhou-dinasztia (Csou) volt, amely eredetileg a Sang-dinasztia vazallusaként létezett. Mivel sikerült több vazallus állammal szövetségre lépnie, megdöntötték a Shang-dinasztiát és létrehozták sajátjukat. De ez minden tekintetben az előzőre épült, folytatva és fejlesztve azt. Kiterjesztették területük határait, megszilárdították az államrendszert.

Kr. e. 1045-ben a nyugat-kínai csouk megdöntötték a sang uralmat, és saját dinasztiát alapítottak. A csouk társadalmi osztályrendszere hasonlított a sangokéra, amennyiben arisztokratákra és a népre oszlott, ám emellett ott volt a rabszolgák osztálya is.

A Csou-dinasztia csak Észak-Kína egyes részeit irányította közvetlenül, és a királyságot több államra osztotta. Mindegyikben egy helyi helytartó uralkodott, ő képviselte a központi hatalmat. Idővel ezek az államok rendkívüli függetlenségre tettek szert, és a dinasztia hatalma meggyengült.

Kr. e. 771-ben egy idegen invázió arra kényszerítette a csoukat, hogy elhagyják a fővárost, és keletre vonuljanak. Ezzel vette kezdetét a Keleti Csou korszak. A nagyvárosok kialakulása a kereskedők osztályának létrejöttéhez vezetett, amely a cserekereskedelem helyett inkább pénzt használt. A bronzművesség elérte művészeti és technikai csúcspontját.

Ebben a korszakban sok nagy gondolkodó és filozófus élt, mint Konfuciusz és Lao Cu. Sok nagyszerű könyv is ekkor keletkezett, köztük a Ji Csing, avagy a Változások könyve, a Si Csing, avagy a Dalok könyve, a Su Csing, avagy az Írások könyve, a Li Csi, avagy a Szertartások könyve és a Csun Csiu, a Tavasz és ősz. A Csou-dinasztia kora Kr. e. 256-ban ért véget, amikor a központi kormány elvesztette hatalmát, és az ország hét nagy államra szakadt.

Korai császárkor

	
Csin Si Huang-ti híres cseréphadserege	A Han-dinasztia síremléke

Qin-dinasztia (i. e. 221–206)

Végül Qin (*Csin*) állama kiemelkedett a többi közül, és Qin Shi Huangdi sorra elfoglalta a rivális kínai fejedelemségeket. I. e. 221-re az összes kínaiak lakta területet saját uralma alatt egyesítette, és ezzel megteremtette a Kínai Birodalmat (Kínai Császárság). Hatalma megszilárdítása végett a többi állam élére helytartókat küldött, erősen központosítva ezzel a hatalmát. Hatalma felmérhető a 20. században feltárt kínai agyaghadsereg méreteiben. A Qin-dinasztia nem volt hosszú életű, nem sokkal Qin Shi Huangdi halála után lázadások törtek ki.

A Csou-dinasztia összeomlása után hét önálló állam küzdött egymással a Kína feletti uralomért. A harcokból végül a Csin állam emelkedett ki győztesen, és tekintélyeli uralmú birodalmat hozott létre. Csin Si Huang császár eltörölte az államokat, és erős központi kormányt hozott létre, mely könyörtelen uralmat gyakorolt, hatékony adminisztrációs eszközöket vettett be, és szigorú törvényeket léptetett életbe.

A Csin-kormány sok tartós változást hozott, melyek során Kína egyesült. Egységesítették a súlyokat, a mértékegységeket, a pénznemet és a kínai írást is. Csin császár elrendelte a Kínai Nagy Fal építését védelmül a kívülről jövő támadások ellen. A Nagy Fal, amelyet a későbbi dinasztiák tovább bővítettek és újjáépítettek, 7200 kilométer hosszan húzódik a Sárga-tengertől a nyugat-kínai Hszincsiang (Xinjiang) tartományig.

Csin császár súlyos adókat vetett ki a kínai népre, hogy finanszírozhassa nagy katonai hadjárait és építkezéseit. A szigorú uralom és a súlyos adók miatt, amikor Csin császár Kr. e. 207-ben meghalt, polgárháború tört ki, és a dinasztia uralma összeomlott.

Han-dinasztia (i. e. 206–i. sz. 220)

A harcokból a parasztfelkelést irányító Liu Pang került ki győztesen, aki később Han néven új dinasztiát hozott létre. A Han-dinasztia 400 évig állt fenn és a maga idejében rendkívül sike-

res államszervezetet és sikeres államot hoztak létre. Egyre erősebb technikai fejlődés indult be, kialakultak a birodalmat átszövő kereskedelmi útvonalak. A Han-kor Kína történetének egyik legfényesebb korszaka volt: megszilárdult az egységes, bürokratikus kormányzott Kína eszméje, a kínai művészetek virágzásnak indultak, a sámánizmus helyébe lépő konfucianizmus hivatalos állameszmévé vált, rögzült a hivatalnokvizsgák rendszere. A kínaiak a mai napig „han”-oknak nevezik magukat, nyelvüket pedig „a hanok nyelvének” (han-jü).

A kormány meghagyta a csin adminisztratív nagy részét, de nem gyakorolt olyan erős központi uralmat. A tiszta arisztokrácia helyett egy meritokrata kormányzati rendszert vezetett be, amelyben a tisztviselőket vizsgák során választották ki. A korábban elnyomott konfuciuszi elvek központi szerepet kaptak a Han birodalomban.

Az i. e. 206/202-től i. sz. 9-ig tartó időszakot Korai Han-kornak, az i. sz. 25-től 220-ig tartó periódust pedig Késői Han-kornak nevezik. Az előbbi Nyugati Han-kor, az utóbbit Keleti Han-kor néven is emlegetik – a fővárosok, Csang-an (Chang'an), illetve Lojang (Luoyang) elhelyezkedése alapján.

Bár a dinasztia uralkodói vigyázták az állam egységét, a külső és belső feszültségek egyre inkább gyengítették a hatalmat. Végül a helyi hadurak szerezték meg a hatalmat mindenhol, ami lassan megszüntette a Han-dinasztia hatalmát.

Kr. u. 8-ban egy lázadó tisztviselő elfoglalta a trónt, és megalapította a rövid életű Hszia-dinasztiát, de egy Han uralkodó Kr. u. 25-ben visszaszerezte a hatalmat.

A Kései Han-dinasztia idején virágzott a gazdaság, az oktatás és a tudomány. Kína kereskedelmet folytatott északi szomszédaival és a Selyem-út közvetítésével az európai civilizációkkal is. Az írók nagyszerű alkotásokat hoztak létre, köztük történelmi szövegeket és szótárakat. A buddhizmus Indiából áterjedt Kínába. A Han-Kína katonailag is erős volt, s határait a mai Tibetre, Észak-Koreára és Vietnam északi részére is kiterjesztette.

A Han-dinasztiát végül politikai versengés és korrupció gyengítette meg. Az erős vazallus államok fellázadtak, és a lázongás széles körű felkeléssé duzzadt, amely végül Kr. u. 220-ban véget vetett a dinasztia uralmának. Ettől fogva Kína három egymással versengő királyságra oszlott, melyeket az északi nomád törzsek inváziója fenyegetett.

Kínai Nagy Fal

Kínai középkor

A szétagoltság korszaka (A Hat dinasztia kora –220–589)

Az utolsó Han császár bukása után Kína több kisebb államra szakadt, amelyek véres háborúkat vívtak egymással. 280-289 között a Jin-dinasztia (*Csin*) rövid időre újraegyesítette Kínát. Ezt követően azonban ismét számos államra aprózódott szét a birodalom. Észak-Kínában az északi nomád népek, így a hszüingnuk (ázsiai hunok) is alapítottak császári dinasztiákat (Han Zhao állam, 304-329).

Klasszikus császárkor

	
Kínai napilap a 8. századból	Pagoda a 11. századból (Zhengding, Hebei)

Sui-dinasztia (581–618)

Wen-ti kínai császár 581-től; három évszázados szétagoltság után egyesítette Kínát, megalapozva a Sui-dinasztiát (581-618). Legyőzte a Dél-Kínán osztozó dinasztiákat, Észak-Kínában pedig megtörte a törkök és más altaji népek hatalmát.

Nagy hatalmú családból származott, amelynek tagjai magas tisztségeket töltöttek be az Észak- és Közép-Kínán uralkodó nem kínai dinasztiák mellett. Ősei előkelő idegen családokba házasodtak be, így mind származása, mind kulturális háttere vegyes volt. 13 éves koráig egy buddhista szerzetesnő nevelte. Ezután rövid ideig állami iskolába járt. Első katonai kinevezését 14 éves korában kapta, s ezután gyorsan emelkedett a ranglétrán, a Yü-wen család, vagyis az északi Chou állam nem kínai uralkodóházának szolgálatában. Ez a dinasztia hamarosan egész Észak-Kínát fennhatósága alá vonta. Wen-ti az északi síkságra indított hadjárat egyik parancsnoka volt, s a meghódított terület kormányzásában is részt vett. Feladatát jól végezte, s jutalmának részeként egyik a lányát a Chou-házi trónörököshöz adhatta feleségül.

Amikor a Chou-császár 36 éves korában váratlanul megbetegedett és meghalt, s a trónörökös a téboly jeleit mutatta, Wen-ti, a felesége és bizalmasaik elhatározták, hogy megszerzik a trónt. 580 nyara döntő fontosságú volt, ekkor ugyanis több rivális trónkövetelő és a Chou-ház hívei is felléptek a hatalomért. Ám szerencséjével, kíméletlenséggel, jobb hadseregét és a vetélytársak viszályait kihasználva Wen-ti végül is felülkerekedett. Felvette a császári címet, 581. március 4-én a császári kihallgatást tartott, s ezzel megalakult a Sui-dinasztia.

Tehetséges, hozzá hasonló háttérű emberekkel vette körül magát. Egyik első intézkedése az volt, hogy új fővárost építtetett a régi Han-fővárostól Ch'ang-antól délkeletre.

Tang-dinasztia (618–907)

A Tang-dinasztia a Szujt váltotta fel a Szuj uralkodó meggyilkolása után, 618-ban, és jellemzője a gazdasági és kulturális fejlődés. Fővárosa, Csangan egy milliónál több lakosával a világ legnagyobb városának számított. Csangan jelentős kulturális központ volt, a világ minden tájáról vonzotta a bölcseket, művészeket, kereskedőket és diplomatákat. A Tang időszak három nagy császárral szolgált Taj-cung, Hszüan-cung és Vu Zetian, az első kínai császárnő személyében.

A Tang uralkodók erős központi kormányzatot vezettek be, és elősegítették a kereskedelmet, a gazdagság forrását. A jade, a selyem, a tea, a fűszerek és más kínai árucikkek az ekkor nyitott kereskedelmi utakon eljutottak Indiába, a Közel-Keletre és Európába is.

A Tang uralkodók a buddhizmust tették meg fő vallásukká, és 800 táján a konfucionizmus is újjáéledt. Felvirágoztak a művészetek és az irodalom. Ekkor találták fel a táblanyomtatást, és 868-ban kinyomtatták a Gyémánt szútrát, a világ legelső táblával nyomtatott könyvét.

Két jelentős lázadás a Tang-dinasztia hanyatlásához vezetett. Az An Lusan felkelés 775-ben és egy parasztfelkelés 875-től 884-ig annyira meggyengítette a dinasztíát, hogy az többé nem tudta ellenőrzése alatt tartani a katonai és tartományi vezetőket. A dinasztia uralma 907-ben ért véget. Ezután több rövid életű katonai dinasztia következett.

Az öt dinasztia kora (907–960)

A Tang-dinasztia bukása után az ország fél évszázadra apró, egymással marakodó államocskákra szakadt, amelyek nagy részében a Tang-ház volt katonai parancsnokai uralkodtak. Dél-Kínában tíz állam jött létre, míg a nagyjából egyben maradt északon öt rövid életű dinasztia váltotta egymást – ezért a 907-től 960-ig tartó időszakot „az öt dinasztia korának”, vagy „az öt dinasztia és a tíz királyság korának” nevezik. Ennek a korszaknak az elején jelent meg a mongolokkal rokon nyelvet beszélő kitaj törzs északkeleten, Mandzsúriában, a Liao-folyó völgyében. (A kínaiak – tévesen – róluk kapták orosz nevüket, vö. kitajszkij; emellett a kitaj szóból származik Kína egyik régi nyugati neve, a Cathay). Ők bizonyos katonai segítségért cserébe az egyik észak-kínai uralkodótól tizenhat járásnyi területet kaptak a mai Peking környékén, ahol 916-ban kínai mintára szervezett, de kitajok által uralt államot alapítottak. Ez az állam 937-ben felvette a Liao nevet, és hamarosan terjeszkedni kezdett.

Szung-dinasztia (960–1279)

A Szung-dinasztiát egy tábornok alapította 960-ban, amikor a Tangok bukása után helyreállította Kína békéjét. A Szung császárok erős központi kormányzatot vezettek be és csökkentették a helyi vezetők hatalmát, amely a korábbi dinasztiák bukását okozta.

A Szung-dinasztia idején két olyan jelentős változás történt, amely a modern időkig hatással volt a Kínai Birodalomra. A Szung uralkodók rendszeresítették a köztisztviselők vizsgáztatását, amelyet még a Tangok vezettek be, befejezve ezzel a hatalom átruházását az arisztokráciáról a tehetséges hivatalnokokra. A Szungok emellett hivatalos államfilozófiaként fogadták el a neo-konfucionizmust, amely a hagyományos konfucionizmust a buddhizmus és a taoizmus elemeivel párosította.

A Szung időszakban felemelkedett a kereskedő réteg, és Kína nagy gazdasági és városi fejlődés tanúja volt. Terjedt az írástudás, felvirágzott a filozófia, az irodalom és a többi művészet. Feltalálták a mozgatható betűs nyomtatást, és népszerűvé vált a zománcozott szung porcelán. A hadviselésben már használták a lőport.

A Szung-dinasztia idejét két korszakra osztjuk: az Északi Szungra (960-1127) és a Déli Szungra (1127-1279). Az első idején egész Kína a Szungok ellenőrzése alatt állt, de az utóbbiban elvesztették az északi területeket, melyeket a Dzsürcsi Csinek vontak uralma alá. Később mind a Dzsürcsi Csint, mind a Szungokat lerohanta a Dzsingisz kán alatt egyesült hatalmas mongol horda. Dzsingisz unokája, Kubiláj 1279-ben elfoglalta egész Kínát.

Jüan-dinasztia (1271-1368)

A Kínát lerohanó mongolok 1271-ben megalapították az első idegen dinasztiát, és 1279-re elfoglalták egész Kínát. A Jüan uralkodók nem olvadtak bele a kínai kultúrába, és Han alattvalóik gyűlölettel tekintettek rájuk.

A Jüan korszakot kulturális sokarcúság és a Mongol Birodalom kulturái közti kapcsolat jellemzi, bár a Han kínaiak a peremre szorultak. Ebben az időben az európai kereskedők érdeklődni kezdtek Kína iránt, és egy velencei kereskedő-felfedező, Marco Polo bejárta az egész országot, melyet Cathainak nevezett.

A kínai parasztságra kivetett súlyos adók és egy hatalmas áradások okozta éhínség hamarosan széleskörű lázadáshoz vezetett. Egy lázadó parasztokból álló hadsereg, melyet egy volt buddhista szerzetes vezetett, 1368-ban segített a mongolok kiűzésében, és megalapította a Ming-dinasztiát.

Késő császárkor

Ming-kor (1368-1644)

A Ming-dinasztia (1368–1644) az utolsó nemzeti dinasztia volt Kínában. 1368-ban alapította egy alacsony származású felkelő, Zhu Yuanzhang (Csu Jüan-csang) Hongwu (Hung-vu) császár néven. Hongwu rendkívül centralizált kormányzatot épített ki, a hatalom a császár kezében összpontosult, s ez egészen a császárság bukásáig így maradt. Fővárosa az első évtizedekben Nanking (Nanjing), majd 1421-től Peking (Beijing) volt. Pekingben ekkor épült a ma is látható császári palota, és ekkor alakult ki Peking mai formája. Gazdaságát és kultúráját tekintve a Ming-kor Kína egyik aranykora volt, nagymértékű városiasodás, kulturális virágzás, hatalmas építkezések jellemezték.

Hongwu császár

A Ming-dinasztiát 1368-ban alapította annak a paraszthadseregnek a vezére, amely kiűzte Kínából a mongolokat. A Ming uralkodók újra bevezették a tisztviselők általi kormányzást, és egy földművelésre alapuló társadalmat hoztak létre neo-konfucionista bürokraták irányításával.

A Ming korszakban újra felvirágoztak a művészetek és a kultúra. A művészek látványos alkotásokat hoztak létre porcelánból, bronzból, selyemből és lakkműalkotással. A Tiltott Város pompája nagy részét a Ming építészeknek köszönheti.

Kína a Mingek uralma alatt katonai nagyhatalom lett. Meghódította vagy vazallusává tette a környező államokat, mint Vietnam, Burma, Nepál és Korea. Állandó hadserege több mint egy millió katonából állt, hatalmas hadiflottája pedig bejárta az Ázsia körüli tengereket és az Indiai-óceánt, és megsarcolta a gyengébb tengermenti országokat. 1421-ben Cseng admirális vezetésével az akkori világ legnagyobb flottája elhajózott Amerikáig és körülhajózta a Földet.

A Mingek Kínáját végül a szomszédokkal folytatott hosszadalmas háborúk gyengítették meg, és az az igény, hogy megvédje megnyúlt határait. Amikor az uralkodó a betörő mandzsukhoz

fordult segítségért, hogy leverje a fővárost is elfoglaló lázadókat, megnyitotta a kapukat a mandzsu uralom előtt. 1644-ben a Ming császár öngyilkosságával véget ért a dinasztia uralma.

A Ming-korszak második felében Kína bezárkózott, és a sztyeppeövezet határán újjáépítette a Nagy Falat. Az 17. század első felét frakcióharcok, eunuchok uralma és gazdasági válság kísérték.

Qing-kor (1644-1911)

1644-ben a Li Zicheng (Li Ce-cseng) vezette parasztfelkelők elfoglalták Pekinget, majd ugyanebben az évben a mandzsuk is hatalmas inváziót indítottak Kína ellen, így a Ming-dinasztia megbukott.

A Csing-dinasztia 1644-ben alapult, amikor a mandzsuk sikeresen megszállták Kínát. Az ország másodszor került idegen uralom alá. A mongol Jüan-dinasztiával ellentétben a mandzsuk átvették a kínai kultúra elemeit, és nagyban támogatták a Ming korszak neo-konfucionista eszméit.

A Csingek birodalma az első években stabilitásnak és bőségnek örvendett, és olyan tehetséges császárok vezetése alatt állt, mint Kang-hszi, Jong-cseng és Csien-lung. A XVIII. század közepére a Csingek Kínája a gazdasági fejlődés új magaslatait érte el, mely felülmúlta a korábbi dinasztiák eredményeit. Jelentősen megnőtt a kereskedelem és a mezőgazdasági termelés.

A későbbi időszakban a korrupció és a despotizmus aláaknázza a Csingek hatalmát. A nyugatihoz hasonló modernizálás elmulasztása és az elzárkózó politika csak tovább fokozta a hanyatlást, és az 1796-tól 1804-ig tartó mandzsu ellenes lázadás szintén gyengítette a Csing-dinasztiát.

Kínában megnőtt a nyugati befolyás, és az országot felosztották a nyugati nagyhatalmak között. Hong Kong az 1839-es ópiumháború után a briteké lett, majd további jogok és területek is idegen kézbe kerültek - főleg azután, hogy Kína segítséget kapott a nagyhatalmaktól az 1850-től 1864-ig tartó Tajping felkelés leveréséhez.

Az 1900-as boxerlázadást követően a mandzsuk megpróbálkoztak Kína megreformálásával, de már elkéstek. Nem menthették meg a dinasztiát. 1911-ben a kínai nacionalisták vezette forradalom megdöntötte a mandzsu uralmat. A Csing-dinasztia bukása a feudális Kína végét is jelentette.

Ábrajegyzék

A tiltott város	1
Nyári palota	1
Csin Si Huang-ti híres cseréphadserege	3
A Han-dinasztia síremléke.....	3
Kínai Nagy Fal.....	4
Kínai napilap a 8. századból.....	5
Pagoda a 11. századból (Zhengding, Hebei)	5
Hongwu császár	7